

מאמר חמישי בסידרה: כך יפתרו הפליטים את הבעיות הכלכליות של ישראל מיטור של דולרים

לבין שריהבטתן דא, שאולי יהיה מעוניין בנינומם של חוזרים. ויכוח דמוני — אך עצם הרעיון עוזר לנו לעמוד על השינוי העצום שיחול ממילא בכל תפיסותינו כאשר נגיש לביצוע מעשי של פתרון הבעיה. יתכן כי שריהבטת דא ידרוש כי הפיצויים לפליטים, המחירים על השיבה, ישולמו בהקלם בצורת כחירות ישראלית. לא מן הנמנע כי מדינות ערב יקבלו בשלב מסוים הצעה כזאת, למשל אם תהיה קשורה בהבטחה להחיש את שיבת החוזרים. יהיה זה עוד צעד גדול אל השלום — צעד שפירושו התחלפות החרם הערבי, וראשיתו של מסחר נורמלי בין ישראל ומדינות ערב.

★ ★ ★

הכפתור הוא דינאמי!

אין להכחיש כי הבעיה הכלכלית המורה יותר מן הבעיה הכלכלית. כל הפליטים שונאים ברגע זה את ישראל. בניהם חונכי ברוח זו במשך שנים. אותם אשר יחזרו לישראל — האם לא יהיו בה גייס חמישי? כדי להכניס סכנה זו למסגרת הגיונית, דאי לקחת בחשבון כמה נימוקים של הגיון. ראשית: השיגאה היא אמנם יצר איראציונלי, אך סיבותיה הן לעתים קרובות ראציונליות בהחלט. כיום יש סיבה הגיונית מאד לשיגאת הפליטים הערבים את ישראל. השמיטו את הקרקע מתחת לסיבות אלה, שימו במקומן סיבות טובות לאהדה — והנה ישתנו הרגשות. שנית: רוב בני האדם פועלים על פי נימוקים הגיוניים, כאשר נוגע הדבר לאינטרס האישי שלהם. אדם השואב באמת את ישראל, לא יחזור אליה — כאשר הוא יכול לקבל זולארים טובים ולחיות חיים טובים בארץ ערבית. יחזרו אותם הפליטים שירגישו כי יוכלו להתפרנס במדינה אשר רוב תושביה עבריים. שלישית: לערבים שיתזו ושיזכו לשיקום בישראל, יהיה אינטרס היוני בשלום.

יצמצם סכנות אלה למינומם ההכרחי. יישאר מה שנקרא, בלשון צבאית, "סיכון מחושב". 4000 המשפחות הראשונות תעבורנה את הגבול, עם הפציהן הדלים, כדי להתחיל בחיים חדשים. זאת תהיה שעת ההאספ האמיתית.

★ ★ ★

זה לא יענה אנורה!

! אגב: מי יממן את תשלום הפיצויים לאותם שבתרו בחיזור על זכות השיבה — שיתחיל אף הוא סמוך לאותו מועד?

הדבר צילצל כפרדוקס, אך הנהו אמת: מכל הבעיות הקשורות בפתרון בעיית הפליטים, אין בעיה פשוטה יותר מן הבעיה הכלכלית הטהורה.

יש לכך סיבה פשוטה. כוחות אדירים בעולם מעוניינים בפתרון בעיית הפליטים — אם מפני שהיא מעיקה על מצפונם, אם מפני שהם רואים בה ככנה מוחשית לאינטרסים שלהם. מדינות כמו ירדן, סעודיה ולבנון רואות בפליטים אלמנט חתרני, המונע את יציבותם של המשטרים הקיימים במרחב. ארצות הברית ובריטניה חוששות בצדק מפני הסכנה שהמוני הפליטים המיואשים יפנו אל הקומוניזם ויהיו חילחולין למהפכות קומוניסטיות. יתכן כי ברבות הימים יגיעו גם עבד אל נאצר וקאסם למסקנה זו. האויבים, המייצג את מצפון העולם והמשקיע סכומים אדירים בעצם קיום מחנות הפליטים, שואף בכל כוחו לחיסול הבעיה.

ממשלת ארצות הברית וארגון האומות המאוחדות מוכנים להקדיש כמות ניכרת דולארים לשיקום הפליטים — אם אמנם קיים בפתרון כי הדבר יביא סוף סוף לחיסול הצרה. הדבר לא ה בטח לי רק בשניות אישיות רבות עם מנהלים אמריקאיים ואנשי האי"ם בניו יורק.

סכנה בטחונית או ידיים עובדות: פליטים במחנה עזה בימי הכיבוש של מיבצע סיני

הם יידעו — כמו שיודעים כיום ערביי ישראל — שבנקרה של מלחמה אמיתית בין ישראל ושכנותיה, יהיו הם הקורבנות הראשונים. לכן לא היו ערביי ישראל מעולם סכנה אמיתית לבטחון המדינה — כפי שהיכוהו תריסר שנות קיומה, ובכללן ימי מיבצע סיני. ואם זה הדין בימים שהמדינה נרכאת את המיעוט הערבי שלה, כולאה אותה בגטו של רשיונות מעבר ומנועת ממנו כל רגש של שותפות במדינה — הרי תהיה הסכנה קטנה עוד יותר כאשר יוכו הערבים לשוויון גמור. מובן מצאנו ששויון זה הוא תנאי מוקדם לכל פתרון בעיית הפליטים.

אין פירוש הדבר שיש להתעלם מן הסכנות הפוטנציאליות. יהיה צורך להגדיל את תקציבי השב, לפקוח עין, לגלות ולגרש את קומץ המרגלים והחבלנים שיסתננו למדינה בזרם החוזרים. אולם זו מלאכה טכנית, ויש להניח כי שרותי הבטחון הישראלים מוכשרים די הצורך כדי לעמוד בה.

יש לכלול גם סכנה פוטנציאלית זו במסגרת הרחבה של תפיסה בטחונית כוללת. עלינו להתעלות מעל לתפיסתו הבטחונית של סגן מישה באגף המודיעין, ולסגל לעצמנו את היקף התפיסה הגאומטרית של אלוף מישה. תפיסה זו אומרת: הבטחון אינו דבר סטטי. הוא דינאמי. ★ ★ ★

בטחון בצד האטום

עצם קיום בעיית הפליטים יוצר מתיחות בטחונית. במצב זה לקוי בטחונה של ישראל, אפילו לא היה בה אף יוצר ערבי אחד. ואילו באחירה אחרת, שתיחצר בהכרח בעית פיתרון הבעיה, יכול בטחון המדינה להיות יציב הרבה יותר, אפילו יהיה בה מיעוט ערבי ניכר. הדבר יהיה תלוי בתמונה הכללית. כי באחירה החששה יהיה הרבה יותר קשה לשלט ערבי לגייס בקרב המוני את השיגאה ההיסטאורית שתהיה דרושה לעריכת התקפה צבאית על ישראל.

הממשלה הישראלית שתבצע כבוא היום את פיתרון בעיית הפליטים, לא תהיה ממשלה שחבריה תדורים שיגאה לערבים. תהיה זאת ממשלה החותרת לשלום, המתייחסת בהבנה לשאיפות האומיות של הערבים, שלא תתלה הקחת באלופי הדיכוי באלגיריה. ממשלה כזאת תשנה את המעמד הפוליטי של המדינה — דבר שיפיג ממילא את המתיחות הבטחונית. בתקופת האטום, הפורשת את כנפיה גם על המרחב שלנו, יהיו הככנות הכרוכות בפיתרון בעיית הפליטים קטנות עד אין שיעור מן הסכנה האיומה הכרוכה במצב הנוכחי.

הוא נאמר בצורה מפורשת והדממשעית בשורה ארוכה של הודעות רשמיות, כגון זו של שרי החוץ האמריקאי המנוח, ג'ון פוסטר דאלס.

יהיה צורך לנהל משא ומתן על גובה הסכומים ועל מהותם. חלק ייתן מן הסתם בצורת מענקים, כמו השילומים מגרמניה. חלק אחר יבוא בצורת התאות לזמן ארוך מאד, בתנאים נוחים, ואולי בלי ריבית בכלל. דבר אחד בטוח למעלה מכל ספק: כל הכסף הדרוש לשיקום הפליטים ולתשלום הפיצויים יבוא מקרנות חוץ. מדינת ישראל לא תצטרך להוציא אף לירה אחת מתקציבה השוטפים.

★ ★ ★

עסק מצויין למדינה

ה היכך הוא נכון, וזה פרט מרכזי, הנשכח לעתים קרובות בויכוחים הנרגשים על סכנת הפליטים.

מבחינה כלכלית גרידא, יהיה פיתרון בעיית הפליטים עסק מצויין למדינת ישראל. נגדיר את הדבר כך: ממשלת ארצות הברית תעניק לאוצר הישראלי עשרת אלפים דולאר כדי לשקם את משפחתו של מיסה עבד אל מג'ד במשך חדש בתרי יהודה. בעיני גוען יהודי, עבד אל מג'ד הוא "גוי", אולם לגבי כלכלן, המשק אינו לא גוי ולא יהודי. הוא חלק מן המשק הלאומי. הטרקטור, הפרות, התרנגולות, יהו תוספת לאמצעי הייצור של ישראל. התוצרת שייפק עבד אל מג'ד, תתחסף לתוצר הלאומי. המסים שהוא ישלם ימלאו את קופת האוצר.

מבחינה זו, קיים הבדל גדול בין החוזרים הערביים לבין העולים היהודיים — לטובת החוזרים. העולים אינם מביאים עמם, ברובם, הון. הערבים, לעומת זאת, יביאו הון של ממש, במטבע זה. הם יתו נכס כלכלי. אין זה מן הנמנע כי כבוא היום ידרוש לוי אשכול — או מי שיבוא עד אז במקומו — להפעיל את כל אמצעי התעמולה כדי לשכנע את הפליטים לחזור לישראל. הוא יגיד להבריו בממשלה: "הפליט החוזר מעשיר את המדינה. הוא מביא עמו הון בינלאומי, והוא מספק ידיים עובדות. לעומת זאת, הפליט, המחתר על זכותו לחזור, הוא הפסד נקי בשבילנו. אנו משלמים לו פיצויים בדולארים טובים, שקיבלנו מחוץ לארץ — ודולארים אלה מעשירים את המשק הלאומי של מצרים, עיראק או קנדה." בעל דמיון מפתח יכול לתאר לעצמו ויכוח חריף על נושא זה בין שרי האוצר דאז